

Prof. dr Vladimir ČOLOVIĆ¹

Evropski nalog za izvršenje
(odnos Uredbe EU br. 805/2004
i Uredbe EU 44/2001 i potreba za celishodnim regulisanjem
izvršenja stranih odluka u domaćem zakonodavstvu)

ABSTRACT

The European Parliament and the Council of the European Union have adopted in April, 21 2004 the Regulation No. 805/2004 of the creating a European Enforcement Order for uncontested claims. The basic purpose of this Regulation is to created abovementioned order for uncontested claims to permit, by laying down minimum standards, free circulation of judgments, court settlements and authentic instruments throughout all Member States without any intermediate proceedings. This Regulation shall apply in civil and commercial matters. Also, this Regulation shall not apply in some topics (bankruptcy, liquidation, some matrimonial relationships, status or legal capacity of natural persons, etc.). The Regulation defines that a judgment which has been certified as a European Enforcement Order in the Member State of origin shall be recognised and enforced in the other Member States without the need for a declaration of enforceability and without any possibility of opposing its recognition. Especially, this Regulation regulates the minimum of standards for the enforcement of the uncontested claims. Also, the Regulation defines the enforcement procedure, the refusal of enforcement, court settlements, etc. At the end, the Regulation consists six annexes – order certificates. In this topic exists Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction of judgements in civil and commercial matters and the Regulation (EC) No 1348/2000 of 29 May 2000 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters. European Enforcement Order for uncontested claims should offer significant advantages of compared with the exequatur procedure provided for in the Council Regulation No. 44/2001. The application for certification as a European Enforcement Order for uncontested claims should be optional for the creditor, who may instead choose the system of recognition and enforcement

¹ Prof. dr Vladimir Čolović, Viši naučni saradnik, Institut za uporedno pravo, Beograd.

under Regulation (EC) No 44/2001 or other Community instruments. When a document has to be sent from one Member State to another for service there, the Regulation No. 805/2004 and in particular the rules on service set out herein should apply together with Regulation (EC) No 1348/2000. In this topic, the legislation of the Republic of Serbia consists the rules of the Private International Law for the recognition and enforcement of the foreign decisions. The most important features of the Regulation No. 805/2004, and therefore, the most important elements for the functioning of this system are as follows: 1) Definition of cases, when a request will be indisputable. These cases are related to the debtor and its relationship to the claim, and the court proceedings; 2) Determining of the elements of the European Enforcement Order; 3) Defining the minimum standards, particularly in the request for enforcement; and 4) Determining of the process of enforcement by the rules of the country of enforcement, as well as, defining the necessary conditions for the enforcement of the requests.

Key words: The Regulation No. 805/2004, the enforcement, the uncontested claims, the European Order, the minimum of standards.

Regulisanje izvršenja zahteva u pravu EU

Problem izvršavanja sudskih i drugih odluka donetih u zemljama članicama EU u drugim zemljama članicama EU pokazao je, kao neophodnim, uvođenje jednog instrumenta, koji bi omogućio slobodan protok navedenih odluka u zemljama članicama ove organizacije, kao i njihovo izvršenje u istim, bez sprovođenja posebnog postupka po unutrašnjim pravilima. Pravila izvršnih postupaka zemalja članica EU morala su da omogućе slobodnu cirkulaciju tih odluka, što bi dovelo do ostvarenja funkcionisanja tržišta EU bez granica.² To znači da su se ta pravila morala prilagoditi tom cilju. Prvi korak ka ostvarenju slobodnog protoka odluka definisan je još u Rimskom Ugovoru, tačnije u njegovom članu 293. (ranije 220). Taj član je definisao obavezu da zemlje članice omogućе, u skladu sa okolnostima i kao proizvod pregovora, uzajamno priznanje i izvršenje sudskih i arbitražnih odluka. Briselska konvencija o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima iz 1968. godine otvorila je put ka navedenom, odnosno osigurala je da odluke donete u zemljama članicama budu izvršene na teritoriji drugih zemalja članica. Nakon Briselske konvencije, 1988. godine, done-sena je Luganska konvencija sa istim nazivom, ali samo u cilju proširenja istovetnog načina regulisanja ove materije, a što se odnosilo na zemlje članice EFTA.

Briselska konvencija je, možemo reći, derogirana 2002. godine donošenjem Uredbe o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i

² A. Haym, "The European Enforcement Order for Uncontested Claims", *International Legal News*, Vol. 2, Issue 2, December 28, 2005, Internet: www.The Bulletin The European Enforcement Order for Uncontested Claims.htm

trgovačkim stvarima. Naime, ta Uredba je doneta pod brojem 44/2001, 22. decembra 2000. godine, a stupila je na snagu 2002. godine.³ Međutim, kada je u pitanju jedan segment priznanja i izvršenja, a to je samo izvršenje odluka, koje se odnose na nesporna potraživanja, bilo je potrebno dopuniti do tada donete odredbe koje su se odnosile na ovu oblast. U skladu sa tim, donesena je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta EU broj 805/2004 o uvođenju evropskog naloga za izvršenje nespornih potraživanja, 21. aprila 2004. godine (dalje: Uredba 805/2004).⁴ Osnovni cilj Uredbe 805/2004 je izvršenje odluka donesenih u građanskim i trgovačkim stvarima, donesenih u zemljama članicama EU (osim u Danskoj) i u drugim zemljama članicama, bez sprovođenja unutrašnjeg postupka, što znači da se te odluke, praktično, automatski izvršavaju.⁵ Znači, pokazalo se kao neophodnim regulisanje priznanja i izvršenja zahteva po nespornim potraživanjima na poseban način. Uredba 805/2004 određuje kada će se jedan zahtev koji se odnosi na neko potraživanje, smatrati nespornim.

Osim opštim odredbama Uredbe 805/2004, koje se odnose na primenu i definisanje pojmova, a upotrebljavaju se u ovom aktu, posvetićemo pažnju i elementima Evropskog naloga za izvršenje, zatim minimalnim standardima postupka za izvršenje nespornih potraživanja, izvršenju, sudskim poravnanjima i javnim ispravama, Aneksima Uredbe 805/2004, kao i drugim odredbama. Međutim, posvetićemo pažnju samo najbitnijim elementima navedenih delova Uredbe 805/2004 koji određuju status ovog akta u pravu EU, kao i u sistemu priznanja i izvršenja stranih odluka, odnosno, odluka donesenih u drugim zemljama članicama. Videćemo da se u Uredbi 805/2004 primenjuju opšta pravila Međunarodnog privatnog prava.

Ranije, u Evropskoj zajednici, materija priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka, regulisana je pomenutom Briselskom konvencijom iz 1968. godine.⁶ Briselska konvencija je doneta na osnovu člana 220. (sada člana 293) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice. Dvadeset godina kasnije, zaključena je Luganska konvencija o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima (1988),⁷ sa ciljem da se odredbe iz Briselske konvencije

³ "Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (OJ L 012, 16.01.2001)".

⁴ "Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims (OJ L 143, 30.04.2004)".

⁵ "European Enforcement Order for Uncontested Claims", Internet: www.europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33190.htm

⁶ Obj. u: OJ L 299, 31.12.1972, a prečišćen tekst u: OJ C 027, 26.01.1998.

⁷ Obj. u: OJ L 319, 25.11.1988.

prošire i na zemlje članice Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA).⁸ Briselska i Luganska konvencija su, skoro, identične po svojoj sadržini.

Spomenućemo samo nekoliko pravila koje predviđa Briselska konvencija i to samo ona koja se odnose na priznanje i izvršenje. U ovoj Konvenciji se određuje da se sudska odluka, koja je donosena u nekoj od država ugovornica, priznaje u drugim zemljama potpisnicama ove Konvencije, bez posebnog postupka u zemlji priznanja. Isto tako, ova Konvencija predviđa i razloge, zbog kojih se priznanje jedne sudske odluke može odbiti. Ti razlozi su sledeći:

- povreda javnog poretka države u kojoj se sudska odluka priznaje,
- već donesena odluka u istoj stvari (*res iudicata*),
- nepoštovanje prava na odbranu,
- greške kod donošenja odluke o prethodnom pitanju, a koje je statusne prirode; i
- povreda međunarodne nadležnosti.⁹

Možemo reći da i Briselska konvencija primenjuje opšta pravila Međunarodnog privatnog prava za priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Nećemo analizirati potrebu ovakvog regulisanja ove materije, već ćemo reći da pojedine razloge treba usko tumačiti, odnosno izuzetno primenjivati. To se, pre svega, odnosi na povredu javnog poretka i međunarodnu nadležnost. Kada je u pitanju nepoštovanje prava na odbranu, ovde se, pre svega, misli na dostavljanje. Briselska konvencija pominje samo izvršnost, a ne i pravosnažnost. Znači, moguće je priznati odluku iz države članice (ugovornice) iako nije istekao rok za žalbu. Ali, ako je podnesena žalba protiv odluke sud zemlje u kojoj se traži priznanje prekinuće postupak izvršenja.

Uredba 805/2004 – opšte odredbe

Svrha donošenja Uredbe 805/2004 je uvođenje Evropskog naloga za izvršenje nespornih potraživanja, odnosno uvođenje minimalnih standarda, koji omogućuju slobodan protok presuda, sudskih poravnanja, kao i javnih isprava između država članica bez sprovođenja unutrašnjeg postupka priznanja i izvršenja.¹⁰ Ovaj akt olakšava izvršenje nespornih zahteva, ali određuje i ispu-

⁸ T. Varadi, B. Bordaš i G. Knežević, *Međunarodno privatno pravo*, Novi Sad, 2001, str. 502; M. Stanivuković i M. Živković, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2004, str. 183.

⁹ T. Varadi, B. Bordaš i G. Knežević, nav. delo, str. 551.

¹⁰ Član 1. Uredbe 805/2004.

njenje određenih uslova koji su definisani kao minimalni standardi, a koji se odnose na dostavljanje zahteva za izvršenje dužniku, kao i na sadržinu zahteva.

Uredba 805/2004 se primenjuje u građanskim i trgovačkim stvarima, bez obzira na prirodu suda koji je doneo odluku. Ona se neće primenjivati na odluke koje se odnose na sledeće:

- 1) status i pravna sposobnost fizičkih lica, prava na imovini, koja proizlaze iz bračnih i porodičnih odnosa, testamenta i nasleđivanja;
- 2) stečaj, kao i na postupke likvidacije, prinudna poravnanja i slične postupke. Na ovu oblast primenjuje se posebna Uredba 1346/2000,¹¹ a takođe i Uredba 44/2001, u jednom delu;
- 3) socijalno osiguranje; i
- 4) arbitražu.¹²

Uredba 805/2004 posebno reguliše primenu na sudske odluke (presude), sudska poravnanja i javne isprave koji se odnose na nesporna potraživanja. Zahtev će se smatrati nespornim potraživanjem: 1) ako je dužnik priznao zahtev ili se saglasio sa zahtevom, odnosno, ako je na sudu zaključeno poravnanje koje je dužnik prihvatio. Može se raditi i o poravnanju koje je zaključeno van suda, a koje je odobreno od strane tog organa; 2) ako dužnik nije prigovorio ili se nije usprotivio zahtevu za izvršenje na bilo koji način, a u skladu sa pravom zemlje članice donošenja odluke; 3) ako se dužnik nije pojavio ili nije bio zastupan na sudu u vezi sa tim potraživanjem. Potrebno je, u vezi sa tim, da je dužnik prethodno osporio potraživanje u sudskom postupku i da se njegovo dalje ponašanje može izjednačiti sa prećutnim priznanjem zahteva; i 4) ako se dužnik bez odlaganja, odnosno izričito, saglasio sa javnom ispravom koja se odnosi na nesporno potraživanje.¹³ Znači, da bi jedno potraživanje bilo nesporno mora se definisati odnos dužnika prema tom potraživanju, kao i prema postupku, u kome je doneta sudska odluka ili drugi akt koji se odnosi na potraživanje.

Uredba 805/2004 definiše određene pojmove i institute na koje se odnosi, tj. koje reguliše.¹⁴ Ti instituti su sledeći:

¹¹ "Council Regulation (EC) No. 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings (OJ L 160, 30.06.2000)".

¹² Član 2. Uredbe 805/2004.

¹³ Član 3; M. Živković, „Regulativa Saveta (EZ) br. 85-2004 o stvaranju evropskog izvršnog naslova za nesporna potraživanja od 21. aprila 2004. godine”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 9-10/2004, Beograd, str. 8.

¹⁴ Član 4. Uredbe 805/2004.

- sudska odluka ili presuda je odluka donesena od strane zemlje članice, uključujući rešenje, sporazum, nalog za izvršenje, sa navedenim iznosima i troškovima, određenim od strane službenika suda ili drugog organa ovlašćenog za donošenje tih odluka; zahtev za izvršenje je zahtev za plaćanje određenog iznosa, a što se odnosi na sudske odluke, sudska poravnanja i potvrde. Mora se raditi o nespornim zahtevima, odnosno o nespornim potraživanjima, imajući u vidu predmet Uredbe 805/2004. Pod javnom ispravom Uredba 805/2004 definiše dokument koji je označen kao javna potvrda i koja je donesena od ovlašćenog organa zemlje članice. Takođe, ta potvrda se može odnositi na sporazum koji se odnosi na ispunjenje obaveze. Pod zemljom članicom donošenja odluke podrazumeva se zemlja suda koji je doneo sudsku odluku, zaključio ili odobrio sudske poravnaje, označio određene dokumente kao javne potvrde u skladu sa odredbama Uredbe 805/2004 i koji je izdao Evropski nalog za izvršenje na osnovu ovih akata. Navedene odluke, sudska poravnanja, javne isprave, koji se odnose na nesporna potraživanja, moraju biti izvršni u zemlji donošenja tih akata.
- zemlja članica izvršenja je zemlja u kojoj se izvršavaju navedene odluke i druga dokumenta na osnovu izdatog Evropskog naloga za izvršenje.

Ovo su najvažniji instituti Uredbe 805/2004. Odluke i drugi akti moraju se odnositi na nesporna potraživanja. Isto tako, ti akti moraju biti izvršni i po pravu zemlje donošenja odluke da bi imali dejstvo u zemlji izvršenja zahteva. Naravno, da bi ti akti mogli biti izvršeni u drugoj zemlji članici oni moraju biti potvrđeni kao Evropski nalog za izvršenje.

Uredba 805/2004 – Evropski nalog za izvršenje

Uredba 805/2004 sadrži odredbe i o Evropskom nalogu za izvršenje. Pre svega, presuda koja ima potvrdu Evropskog naloga za izvršenje, doneta u zemlji članici, priznaće se u drugim zemljama članicama bez donošenja akta o izvršnosti odluke, kao i bez mogućnosti protivljenja izvršenju.¹⁵ Odluka koja se odnosi na nesporno potraživanje imaće overu Evropskog naloga za izvršenje: – ako je izvršna po pravu zemlje donošenja; – ako nije u suprotnosti sa pravilima Uredbe 44/2001 o nadležnosti; – ako sudski postupak u zemlji donošenja odluke ispunjava uslove po pravilima o minimalnim standardima Uredbe 805/2004, kao i ako je potraživanje nesporno u skladu sa definicijom iz člana 3. Uredbe 805/2004, itd.¹⁶ Izvršnost odluke po pravu zemlje donošenja iste je prvi uslov

¹⁵ Član 5. Uredbe 805/2004.

¹⁶ Član 6. Uredbe 805/2004.

za izvršenje te odluke u drugoj zemlji članici. I Briselska konvencija predviđa priznanje i izvršenje odluka koje su izvršne, ali nisu pravosnažne. Može se postaviti jedno opšte pitanje svrhe ovakvog regulisanja, obzirom na mogućnost prekida postupka izvršenja ako se u zemlji donošenja odluke podnese žalba. Ovakvo regulisanje može dovesti do odugovlačenja postupka izvršenja ukoliko se žalba ne prihvati, kao i do nedefinisanja prava poverilaca na naknadu štete u zemlji izvršenja. No, ovakvo regulisanje ima za cilj povećanje efikasnosti izvršenja stranih odluka, što se ne bi moglo postići priznanjem i izvršenjem i pravosnažne i izvršne odluke. Sa druge strane, kod Uredbe 805/2004 radi se o nespornim potraživanjima. Drugo, odluka se donosi u skladu sa pravilima o nadležnosti iz Uredbe 44/2001. Ovaj akt predviđa opšta pravila o nadležnosti, naročito kada je u pitanju opšti forum, o čemu će biti reči kasnije. Odluka suda zemlje članice imaće oblik Evropskog naloga za izvršenje i ako ispuni minimalne standarde, koji se odnose na dostavljanje odluke dužniku, kao i na sadržinu zahteva za izvršenje. Zahtev za izvršenje mora biti nesporan, što znači da su ispunjeni uslovi iz Uredbe 805/2004, koji se tiču, pre svega, odnosa dužnika prema odluci, kao i prema sudskom postupku u kome je donesena ta odluka.

Ne može se uložiti pravni lek protiv izdavanja potvrde o Evropskom nalogu za izvršenje. Moguće je, umesto toga, tražiti poništaj potvrde ili povlačenje iste pred sudom zemlje donošenja odluke. Poništaj se može tražiti u slučaju postojanja razlike između odluke i potvrde, a povlačenje ako je potvrda izdata protivno odredbama Uredbe 805/2004. Za poništaj ili povlačenje navedene potvrde merodavno je pravo iste zemlje.¹⁷ Uredba 805/2004 predviđa i mogućnost delimičnog (parcijalnog) izvršenja prema određenom dužniku ili određenim dužnicima, koji moraju da ispunjavaju uslove iz Uredbe 805/2004.¹⁸ Evropski nalog za izvršenje će biti izdat u skladu sa Prvim Aneksom Uredbe 805/2004. Takođe, Uredba 805/2004 predviđa i slučajeve kada se vrše ispravke ili opoziva Evropski nalog za izvršenje i za to je predviđena forma u Šestom Aneksu. Dejstva Evropskog naloga za izvršenje određuju se prema ograničenjima izvršenja odluke ili drugog akta.

Uredba 805/2004 – minimalni standardi

Da bi se ispunili uslovi za izvršenje nespornih potraživanja predviđeni su minimalni standardi za postupak izvršenja. Pre svega, postupak zemlje donošenja odluke mora biti u skladu sa Evropskim nalogom za izvršenje, odnosno, sa odredbama Uredbe 805/2004. Time se osiguravaju i dužnikova prava, koja

¹⁷ M. Živković, nav. delo, str. 9.

¹⁸ Ibidem., član 8.

moraju biti poštovana i u postupku donošenja odluke i u postupku izvršenja. Tu se misli na dostavljanje naloga dužniku, koje može biti izvršeno lično, s tim što je moguće da se dužnik sam potpiše na potvrdi o prijemu akta, kao i da se, umesto njega, potpiše ovlašćeno lice, koje bi konstatovalo na toj potvrdi prijem dokumenta ili njegovo odbijanje. Takođe, moguće je dostaviti nalog i putem pošte, naravno uz potpis dužnika na potvrdi o prijemu, kao i elektronskom poštom.¹⁹ To su slučajevi koji su praćeni dokazom o potvrdi prijema ili odbijanja prijema naloga. Znači, predviđena su tri načina dostavljanja ovih akata dužniku, koji treba da potvrdi prijem istog, odnosno, u jednom slučaju, ovlašćeno lice, dostavljač, treba da konstatuje eventualno odbijanje dužnika da primi nalog.

Takođe, Uredba 805/2004 predviđa slučajeve i kada se ne dostavlja dokaz odnosno potvrda o prijemu akta od strane dužnika.²⁰ Minimalni standardi su neophodan uslov za funkcionisanje ovog sistema. Minimalni standardi predviđaju šta treba da sadrži zahtev za izvršenje: imena i adrese stranaka (misli se i na poverioca i na dužnika ili dužnike, ali se ne navodi njihov status); zatim, obavezno se navodi iznos zahteva za izvršenje; sledeći element je iznos kamate; izjava o zahtevu (razlozi koji se odnose na postavljanje zahteva).²¹ Osim toga, zahtev treba da sadrži i rok za izvršenje zahteva, kao i koje će posledice nastati ukoliko dođe do neispunjenja. Minimalni standardi predviđeni u Uredbi 805/2004 odnose se na dostavljanje naloga i drugih akata u vezi sa izvršenjem, s tim da se, pre svega, vodi računa o dužnikovim pravima.

Uredba 805/2004 – postupak izvršenja u zemlji priznanja

Uredba 805/2004 sadrži odredbe i o izvršenju u zemlji članici. Te odredbe se odnose na dostavljanje dokumenata od strane poverioca potrebnih za pokretanje postupka izvršenja, kao i na određene izuzetke, koji se odnose na odbijanje izvršenja odluke ili drugog akta donesenog u drugoj zemlji članici. Postupak izvršenja se sprovodi po pravu zemlje izvršenja.²² Znači, sprovodi se po *lex fori*, što je opšte pravilo. Pod izvršenjem Uredba 805/2004 podrazumeva primenu odredaba unutrašnjih pravila izvršnog postupka. To znači da se ne radi o davanju izvršnosti nakon postupka priznanja kada odluka ispuni sve uslove predviđene po domaćem pravu, odnosno pravu zemlje priznanja.

¹⁹ Član 13. Uredbe 805/2004.

²⁰ Član 14. Uredbe 805/2004.

²¹ A. Haym, nav. delo.

²² "European Enforcement Order for Uncontested Claims", Internet: www.europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33190.htm

Kada poverilac dobije potvrdu o izvršenju, on mora da istu dostavi ovlašćenom organu za izvršenje u zemlji članici. Poverilac mora da dostavi sledeće dokumente: kopiju sudske odluke; kopiju potvrde (overe) Evropskog naloga za izvršenje; zatim, ukoliko je potrebno, opis ili prevod ovog zahteva na jeziku zemlje članice izvršenja.²³ Nakon toga, odluka se izvršava na teritoriji zemlje izvršenja. Taj zahtev će imati isti status, kao i zahtev za izvršenje po odluci donesenoj u zemlji članici izvršenja. Iako se zahtev za izvršenje odluke donesene u drugoj zemlji članici upodobljava sa zahtevom koji se odnosi na domaću odluku, tj. odluku zemlje izvršenja, treba ih razlikovati, ali ne u smislu njihovog statusa koji je istovetan, kao što smo rekli, već u smislu postojanja naloga za izvršenje i izuzetne mogućnosti da se zahtev ne izvrši. Ako bi analizirali navedenu odredbu, zaključili bi da se radi o kombinaciji pravila Međunarodnog privatnog prava za pokretanje postupka priznanja i izvršenja stranih odluka, a što se odnosi na dostavljanje odluke koja se priznaje, odnosno izvršava, i druge dokumentacije, kao i pravila koja se odnose na međunarodnu pravnu pomoć, a što se tiče prevoda zahteva na jezik zamoljene države, odnosno države priznanja.

Zahtev za izvršenje može biti odbijen u zemlji članici izvršenja ako je on u nesaglasnosti sa nekom ranijom odlukom donesenom u zemlji članici ili u nekoj trećoj zemlji koja je priznata u zemlji članici, a što se odnosi na: raniju odluku, koja se odnosi na istovetni predmet ili na iste stranke (identitet predmeta i stranaka); ako je ranija odluka donesena u zemlji članici izvršenja ili je ispunila uslove za priznanje u toj zemlji.²⁴ Ovaj izuzetak, koji tako nazivamo, imajući u vidu oblast primene i prirodu Uredbe, odnosi se na stvar o kojoj je odlučeno, a ne na postupak u toku, kada bi mogli da govorimo o litispendenciji. Odbijanje će se izvršiti na zahtev dužnika. Ova pravila su opšta pravila Međunarodnog privatnog prava u oblasti priznanja i izvršenja stranih odluka. Naime, ako je donesena odluka u istoj stvari i između istih stranaka u domaćoj zemlji – zemlji priznanja, odnosno, ako je već priznata strana odluka u istoj stvari i između istih stranaka, zahtev za priznanje strane odluke će biti odbijen. Uredba 805/2004 reguliše mogućnost odbijanja zahteva samo u slučaju da je „stvar presuđena”, dok ne predviđa druge uslove koje zahtev mora da ispuni.

Uredba 805/2004 – posebne odredbe

U posebne odredbe Uredbe 805/2004 svrstali smo kako odredbe koje definišu sudska poravnanja i javne isprave i odnose se na nesporna potraživanja,

²³ Član 20. Uredbe 805/2004.

²⁴ Član 21. Uredbe 805/2004.

tako i odredbe koje regulišu odnos ovog akta sa ostalim aktima u ovoj oblasti i, naravno, opšte i zaključne odredbe. Kada su u pitanju sudska poravnanja i javne isprave, Uredba 805/2004 ponovo definiše njihov pojam, odnosno sudsko poravnanje tretira kao poravnanje zaključeno na sudu, odnosno, poravnanje zaključeno pre postupka, ali koje je dobilo overu Evropskog naloga za izvršenje. Isto tako, Uredba 805/2004 ponavlja da za izvršenje sudskih poravnanja u drugoj zemlji članici nije potreban poseban postupak.²⁵ Ako je javna isprava, koja se odnosi na nesporno potraživanje, izvršna u zemlji donošenja ona dobija overu Evropskog naloga za izvršenje. Uredba 805/2004 i kod izvršenja javnih isprava definiše da u zemlji priznanja i izvršenja nije potreban poseban postupak.²⁶ Uredba 805/2004 će se primenjivati samo na one sudske presude, sudska poravnanja i javne isprave koji su doneseni nakon njenog stupanja na snagu.

Uredba 805/2004 definiše i odnos njenih odredaba prema Uredbi Saveta EU broj 44/2001 o sudskoj nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima i Uredbi Saveta EU broj 1348/2000 o dostavljanju sudskih i vansudskih akata zemalja članica,²⁷ o čemu će posebno biti reči. Osim toga, definiše se i saradnja zemalja članica u primeni Uredbe 805/2004. Naime, ta saradnja se sastoji u međusobnom obaveštavanju o načinima i postupcima priznanja u zemljama članicama, kao i o ovlašćenim licima i organima za izvršenje odluka. Uredba 805/2004 je stupila na snagu 21. oktobra 2005. godine.²⁸

Uredba 805/2004 – aneksi

Uredba 805/2004 sadrži i šest Aneksa, koji se odnose na obrasce u vezi sa evropskim nalogom, kao i drugim aktima. To su:

- 1) Potvrda o Evropskom nalogu za izvršenje presude (sudske odluke);
- 2) Potvrda o Evropskom nalogu za izvršenje sudskog poravnanja;
- 3) Potvrda o Evropskom nalogu za izvršenje javne isprave;
- 4) Potvrda o nemogućnosti izvršenja ili ograničenja izvršenja;
- 5) Potvrda Evropskog naloga za izvršenje po uloženom pravnom sredstvu (leku); i
- 6) Zahtev za ispravku ili opoziv potvrde o Evropskom nalogu za izvršenje.

²⁵ Član 24. Uredbe 805/2004.

²⁶ Član 25. Uredbe 805/2004.

²⁷ Član 27. i Član 28. Uredbe 805/2004.

²⁸ Član 33. Uredbe 805/2004.

Svaki od aneksa, odnosno obrazaca, sadrži potrebne elemente koji su potrebni za izvršenje odluke (predviđeni su obrasci za sve tri vrste), kao i za situacije koje se tiču određenih izuzetaka, a koji se odnose na slučajeve otežanog izvršenja, nemogućnosti izvršenja ili odlaganja izvršenja nespornog potraživanja. Posvetićemo pažnju samo elementima Evropskog naloga za izvršenje presude (sudske odluke). Sadržina Prvog Aneksa Uredbe 805/2004 odnosi se na sledeće: zemlju donošenja odluke (misli se na zemlju članicu EU), podatke o sudu koji je izdao potvrdu za izvršenje (navedeno se odnosi i na drugi ovlašćeni organ, a ne samo na sud), podatke o sudu koji je doneo odluku (i drugi ovlašćeni organ može doneti odluku koja je predmet izvršenja po Uredbi 805/2004), podatke o presudi (stranke, poverioci, dužnici, kao i ostali podaci), podatke o iznosu zahteva (zahtev treba da bude opredeljen, obzirom na njegovu nespornost), podatke o kamati (kamata se određuje po pravilima zemlje donošenja odluke), podatke o izvršnosti presude ili drugog akta po pravu zemlje donošenja (ne znači da je taj akt i pravosnažan), mogućnost podnošenja pravnog leka protiv presude (tada postoji mogućnost izdavanja dopune potvrde za izvršenje, a za to je predviđen i poseban obrazac), činjenice o ispunjavanju uslova predviđenih Uredbom 805/2004 (član 3), podatke o dostavljanju odluke i zahteva za izvršenje (misli se, pre svega, na dostavljanje dužniku), kao i druge elemente. Sve navedene elemente prvog Aneksa možemo podeliti u tri grupe: 1. elementi koji se odnose na osnovne podatke o presudi i njenoj sadržini, kao i o izvršnosti; 2. elemente koji se odnose na nespornost; i 3. elementi koji se odnose na dostavljanje tog akta dužniku. Spomenuli smo samo Prvi Aneks, koji se odnosi na sudske presude. Manje ili više, slična je sadržina ostalih Aneksa u zavisnosti od toga na koje se vrstu odluke i na koje činjenice se, u vezi tih odluka, odnose.

Razlike između Uredbe 805/2004 i Uredbe 44/2001 i odnos sa Uredbom 1348/2000

Obzirom da se Uredba 805/2004 odnosi na izvršenje odluka donetih u zemljama članicama EU, potrebno je analizirati i Uredbu Saveta EU broj 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o sudskoj nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: Uredba 44/2001). Uredba 44/2001, koja je stupila na snagu 1. marta 2002. godine, u potpunosti je zamenila Briselsku konvenciju, osim u slučaju Danske. Spomenućemo neka opšta pravila Uredbe 44/2001. Ona će se primenjivati na sve odluke donesene u građanskim i trgovačkim stvarima, bez obzira na prirodu suda ili drugog organa koji je doneo odluku.²⁹ Ona se, takođe kao i Uredba 805/2004, ne primenjuje na odluke donesene u stvarima

²⁹ Član 1. Uredbe 44/2001.

koje se odnose na status i pravnu sposobnost fizičkih lica, prava na imovinu koja proizlaze iz bračnih i porodičnih odnosa, testamenta i nasleđivanja, stečaj, kao i na postupke likvidacije, prinudna poravnanja, kao i slične postupke, zatim na socijalno osiguranje i arbitražu. Što se tiče izvršenja, Uredba 44/2001 predviđa da će odluka, donesena u zemlji članici, koja je izvršna u toj zemlji, biti izvršna u drugoj zemlji članici na zahtev svake zainteresovane strane.³⁰ Sud koji donosi odluku po žalbi na akt o izvršenju odluke, odnosno, o proglašenju odluke izvršnom, može ukinuti taj akt samo iz razloga koji su suženi u odnosu na Briselsku konvenciju.³¹ Zatim, opšta sudska nadležnost se određuje po prebivalištu tuženog u jednoj od zemalja članica EU, a da li odnosno lice ima prebivalište na teritoriji države članice, pred čijim sudom je postupak pokrenut, sud određuje po svom pravu, odnosno po *lex fori*. Osim toga, Uredba 44/2001 sadrži i posebnu odredbu za građansko-pravne delikte. Ona se odnosi na predmete u vezi vanugovorne odgovornosti, kao i na slične predmete, odnosno, ako su zahtevi za naknadu iz takvih radnji predmet postupka pred sudom države u kojoj je štetna radnja učinjena ili, čak, može biti učinjena. Možemo reći da se ovde primenjuje pravilo ili tačka vezivanja *lex loci delicti commissi* kao osnovno pravilo. Isto tako, uzima se u obzir i mogućnost nastupanja posledica, ako bi navedenu tačku vezivanja tumačili na dvojak način.

Do donošenja Uredbe 805/2004, poverilac, odnosno lice koje postavlja zahtev za izvršenje odluke u drugoj zemlji članici, moralo je da traži od suda koji je doneo odluku izdavanje javne potvrde koja bi se odnosila na tu odluku. Taj akt, kao i kopiju odluke, poverilac je slao sudu druge zemlje članice. Sud druge zemlje članice je odlučivao da li će ta odluka biti izvršna, naravno, imajući u vidu da ta odluka ima isti status kao i odluka doneta u domaćoj zemlji, tj. zemlji članici izvršenja.³²

Moramo, takođe, reći da Uredba 805/2004 neće imati uticaja na primenu Uredbe Saveta EU o dostavljanju sudskih i vansudskih akata zemalja članica broj 1348/2000.³³ Uredba 1348/2000 primenjuje se u slučajevima kada se iz jedne zemlje članice šalje u drugu zemlju članicu sudski ili vansudski akt donesen u građanskim ili trgovačkim stvarima radi dostavljanja određenom licu koje je označeno u aktu. U zavisnosti od sadržine, akt će proizvesti određena dejstva na teritoriji zemlje članice u koju je poslat, odnosno dostavljen.

³⁰ Član 38. Uredbe 44/2001.

³¹ M. Stanivuković, „Regulativa Saveta o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (2001/44/EC)”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 1, 2002, Beograd, str. 11.

³² A. Haym, nav.delo.

³³ “Council Regulation (EC) No. 1348/2000 of 29 May 2000 on the service in the member states of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (OJ L 160, 30.06.2000)”.

Izvršenje stranih odluka u zakonodavstvu Srbije

Strana sudska odluka se ne može priznati ni u nekom drugom postupku, već u postupku, koji je po Zakonu o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (dalje: Zakon o MPP)³⁴ i predviđen za ovakve odluke. Strana sudska odluka mora ispuniti opšte pretpostavke koje su predviđene, kako bi ta odluka dobila snagu i da bi se mogla izvršiti. Zaključimo, dok domaći sud ne utvrdi da li su ispunjeni formalni uslovi, strana sudska odluka se ne može primenjivati, odnosno ne može se pokrenuti postupak za njeno izvršenje. Znači, na domaćoj teritoriji se primenjuje sadržina strane sudske odluke koja je dobila pravnu snagu donošenjem domaće odluke o priznanju. Preovladava mišljenje da je odluka, kojom se priznaje strana sudska odluka, deklarativne prirode. Ali, Zakon o MPP isključuje mogućnost primene te odluke pre nego što je prizna domaći sud. To znači da domaća odluka ima konstitutivno dejstvo. Kakva je priroda strane odluke dok je ne prizna domaći sud? Da li je ona, na neki način, suspendovana, odnosno ne može se primenjivati dok je ne prizna domaći sud? Mislimo da jeste, jer Zakon o MPP traži da se sprovede postupak priznanja te odluke, kako bi ona mogla imati dejstvo. Zatim, postavlja se pitanje da li se, nakon postupka priznanja, u kome se donosi domaća odluka koja priznaje stranu sudsku odluku, primenjuje domaća ili strana odluka. Treba razlikovati priznanje od odobravanja. Kada bi se primenjivao postupak odobravanja strane sudske odluke od strane domaćeg sudskog organa, to bi značilo da se primenjuje strana odluka sa svojom sadržinom i karakteristikama, bez ograničenja. Svi delovi odluke bi se primenjivali, odnosno izvršavali. Sa druge strane, postupak priznanja znači da se strana odluka proverava. Proverava se da li strana odluka ispunjava pretpostavke, odnosno, da li se protivi pretpostavkama za priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Ukoliko se protivi makar i jednoj pretpostavci, strana odluka se neće primenjivati na domaćoj teritoriji. Ako ta odluka bude priznata, odnosno ako ispunjava sve uslove koji se predviđaju, doneće se odluka o priznanju strane odluke. Ponovićemo, u ovom smislu, domaća odluka, kojom se priznaje strana odluka, ima konstitutivno dejstvo. Međutim, osnov za priznanje jeste strana odluka. Ona će se primenjivati po svojoj sadržini. Ne može se reći da domaća odluka, kojom se priznaje strana odluka, ima deklarativnu prirodu, a, isto tako, ne možemo reći da će se ona, a ne strana odluka, primenjivati, odnosno izvršavati. Konstitutivno dejstvo domaće odluke shvatićemo i kao davanje pravne snage stranoj odluci koja se odnosi na predmet u pitanju, a koja će se izvršiti na našoj teritoriji.

³⁴ Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (*Sl. list SFRJ*, br. 43/82, 72/82, *Sl. list SRJ*, br. 46/96).

Cilj priznanja strane sudske odluke jeste, kao što smo rekli, njeno izvršenje na domaćoj teritoriji. Postavlja se pitanje šta se podrazumeva pod izvršenjem. Zakon o MPP ne daje odgovor na ovo pitanje. Mislimo da treba prihvatiti da izvršenje znači svako postupanje subjekata nakon priznanja strane sudske odluke. Ta odluka je samim priznanjem ispunila uslove koje predviđa naše pravo i donošenjem domaće odluke o priznanju dobila pravnu snagu. Samim tim, stekla je pravo da se po njenoj sadržini može postupati na domaćoj teritoriji. To postupanje je i izvršenje te odluke. No, treba razlikovati proglašenje strane sudske odluke za izvršnu od izvršenja iste.³⁵ U postupku za priznanje i izvršenje stranih odluka, jedna strana sudska odluka se priznaje i proglašava za izvršnu. Sa druge strane, imamo postupak izvršenja jedne strane sudske odluke na domaćoj teritoriji, a taj postupak treba razlikovati od postupka za priznanje i izvršenje.³⁶ U postupku za priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka se proverava da li ta strana sudska odluka ispunjava sve pretpostavke predviđene Zakonom o MPP. U tom postupku se stranoj sudskoj odluci „daje” poseban status na domaćoj teritoriji. Taj status se ogleda u njenom izjednačavanju sa domaćim odlukama i u dejstvima koje proizvodi u domaćoj zemlji, odnosno zemlji priznanja. Što se tiče samog izvršenja (možemo reći i prinudnog izvršenja), izvršenje strane sudske odluke izvršava se po *lex fori*, po pravu mesta domaće zemlje, gde se pitanje izvršenja i postavlja. Izvršenje strane sudske odluke moglo bi da bude i po drugačijim pravilima, ali samo u slučaju kada bi odnosne dve zemlje zaključile međunarodni ugovor u ovoj oblasti. Da li će se dozvoliti izvršenje na imovini (ukoliko se radi o izvršenju na imovini) samo pravnog ili samo fizičkog lica ili i pravnog i fizičkog lica, isključivo je pravo zemlje priznanja. Na kojoj imovini, da li samo na pokretnoj ili i na nepokretnoj, stvar je zemlje priznanja. Svaka zemlja koja priznaje stranu odluku odlučuje i o uslovima pod kojima će se ta odluka priznati, a, isto tako, i kakve će efekte imati ta strana odluka na domaćoj teritoriji.

Zaključna razmatranja

Kada govorimo o statusu odluka, pod kojima podrazumevamo kako sudske i arbitražne, tako i ostale, u zemljama članicama EU, moramo imati u vidu da je unifikacija pravila priznanja i izvršenja cilj kojem teži cela EU. Uredba 805/2004 je samo jedan u nizu koraka koji treba da doprinese tome. Ta unifikacija mora da doprinese bržem sprovođenju postupaka izvršenja sudskih i drugih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. Uredba 805/2004 je nastavak regulisanja ove

³⁵ Đ. Vuković, *Međunarodno građansko procesno pravo*, Zagreb, 1987, str. 375.

³⁶ *Ibidem*.

oblasti. Tu ne mislimo samo na Uredbu 44/2001 koja se i dalje primenjuje i koja je alternativa, u određenom segmentu, Uredbi 805/2004, već i na Briselsku i Lugansku konvenciju. Uredba 805/2004 odnosi se na nesporna potraživanja. Znači, sudske odluke, poravnjenja i javne isprave su nesporne u zemlji njihovog donošenja. Ako su ti akti izvršni po pravu zemlje njihovog donošenja, oni će biti izvršni i u drugim zemljama članicama. Definisane Evropskog naloga za izvršenje omogućava da se ovi akti bez sprovođenja posebnog postupka priznanja i izvršenja, kao i bez donošenja posebne odluke o njihovoj izvršnosti, izvršavaju u svim zemljama članicama. Međutim, iako Uredba 805/2004 olakšava izvršenje navedenih zahteva, primenjuju se i opšta pravila Međunarodnog privatnog prava. To se odnosi na dostavljanje dokumentacije od strane poverioca koja je potrebna radi izvršenja zahteva, kao i na razloge za odbijanje izvršenja tog zahteva.

No, najvažnije karakteristike Uredbe 805/2004, a samim tim i najvažniji elementi za funkcionisanje ovog sistema su sledeći:

- 1) Definisane slučajeve kada će jedan zahtev biti nesporan;
- 2) Određivanje elementa Evropskog naloga za izvršenje. Posebno se određuje obaveza poštovanja odredaba Uredbe 44/2001 o nadležnosti, kao i o ispunjenju minimalnih standarda;
- 3) Definisane minimalnih standarda, naročito kod dostavljanja zahteva za izvršenje; i
- 4) Određivanje postupka izvršenja po pravilima zemlje izvršenja, kao i definisanje potrebnih uslova za izvršenje zahteva, gde se primenjuju opšta pravila Međunarodnog privatnog prava.

Uredba 805/2004 definisala je univerzalni postupak izvršenja zahteva u vezi sa nespornim potraživanjima. Iako se, kao što smo rekli, radi o lakšem postupku izvršenja, kao i o praktičnoj nemogućnosti neizvršenja (osim u izuzetnim slučajevima), mora se reći da se primenjuju i neka opšta pravila Međunarodnog privatnog prava, što se, na prvom mestu, odnosi na postupak izvršenja u zemlji izvršenja, odnosno destinacije.

Literatura

1. European Enforcement Order for Uncontested Claims, Internet: www.europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33190.htm
2. Haym A., The European Enforcement Order for Uncontested Claims, International Legal News, vol.2, issue 2, December 28, 2005, Internet: www.The Bulletin The European Enforcement Order for Uncontested Claims.htm

3. Stanivuković M., „Regulativa Saveta o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima (2001/44/EC)”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 1, 2002, Beograd.
4. Stanivuković M., Živković M., *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2004.
5. Varadi T., Bordaš B., Knežević G., *Međunarodno privatno pravo*, Novi Sad, 2001.
6. Vuković Đ., *Međunarodno građansko procesno pravo*, Zagreb, 1987.
7. Živković M., „Regulativa Saveta (EZ) br. 85-2004. o stvaranju evropskog izvršnog naslova za nesporna potraživanja od 21. aprila 2004. godine”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 9-10, 2004, Beograd.

REZIME

Evropski parlament i Savet Evropske Unije (EU) doneo je, 21. aprila 2004. godine, Uredbu o uvođenju Evropskog naloga za izvršenje nespornih potraživanja. Ona se primenjuje na izvršenje sudskih odluka, sudskih poravnanja i javnih isprava donetih u zemljama članicama EU u drugim zemljama članicama bez sprovedenog unutrašnjeg postupka. Uredba se odnosi na odluke donete u građanskim i trgovačkim stvarima, a, takođe, određuje i oblasti u kojima se ne primenjuju njene odredbe. Uredba posebno posvećuje pažnju Evropskom nalogu za izvršenje i minimalnim standardima postupka za izvršenje nespornih potraživanja. Isto tako, Uredba sadrži i šest aneksa, koji sadrže obrasce potvrda za izvršenje pojedinih odluka i dokumenata. U ovoj oblasti doneta je i Uredba saveta EU br. 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. Evropski nalog za izvršenje nespornih potraživanja nudi pojedine prednosti u odnosu na spomenutu Uredbu br. 44/2001. Kada je u pitanju naše zakonodavstvo, u ovoj oblasti, ono sadrži odredbe Međunarodnog privatnog prava za priznanje i izvršenje stranih odluka.

Ključne reči: Uredba EU br. 805/2004, sprovođenje, nesporna potraživanja, evropski poredak, minimalni standardi.